

KINGA DHIDI YA MAGONJWA

Magonjwa yaenezwayo na kupe

Ndigana kali, ndigana baridi, kukojoa damu na moyo kujaa maji.

- Kinga: Ogesha wanyama wako kwa kutumia dawa ya kuua kupe mara moja kwa wiki.

Magonjwa yaenezwayo na mbung'o

Ndorobo ni ugonjwa mkuu uletwao na mbung'o

- Kinga: Wachanje ng'ombe kwa kutumia dawa iitwayo samorini kila baada ya miezi mitatu.

Magonjwa yasababishwayo na virusi

- Ugonjwa wa midomo na miguu, sotoka, ndui
- Kinga: Chanjo ya virusi maalum pata ushauri wa daktari wa mifugo

Magonjwa yasababishwayo na bakteria

Chambavu, homa ya mapafu, kimeta.

- Kinga: Chanjo maalum pata ushauri wa daktari wa mifugo

Lishe duni

- Kudumaa, ugumba, mifupa kuwa laini
- Kinga: Lisha wanyama chakula kizuri na chenye virutubisho vya kutosha.

Magonjwa yatokanayo na mazingira:

- Misumari kwenye matumbo, mifuko ya plastiki, kuoza kwato

Kinga: Chambua pumba, toa misumari

Jipu la kiwele

Kinga: Usafi kwenye banda la ng'ombe, kusafisha kiwele kabla na baada ya kukamua. Mkamuaji awe msafi na kucha fupi na aoshe mikono kwa sabuni kabla ya kumkamua ng'ombe. Pata ushauri wa wataalamu wa mfigo kuhusu ugonjwa huu

Ufugaji bora, kinga dhidi ya magonjwa na chanjo muhimu kwa ng'ombe

**Imetolewa na
Kliniki ya Mifugo
Kitivo cha Tiba ya mifugo
Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo
P. O. Box 3015
Chuo Kikuu MOROGORO
Simu: 0232 60 1495**

UTANGULIZI

Ng'ombe ni mifugo ambayo inategemewa sana na wananchi walio wengi hapa nchini. Kuna aina tatu za ng'ombe wafugwao hapa nchini. Ng'ombe wa kisasa, kienyeji, na machotara. Zifuatazo ni faida zipatikana-zo na ufugaji wa ng'ombe.

- Chakula kama vile maziwa na nyama
- Mbolea
- Ngozi hutumika kama malighafi kutengeneza, viatu, mikanda, mikoba, nguo na vitanda
- Kujipatia pesa, pia ni akiba
- Ufahari na huongeza heshima kwa baadhi ya makabila.
- Kupata mapambo— pembe
- Uthibiti madhubuti wa magonjwa mbalimbali

Ili ng'ombe akue vizuri, akupe maziwa mengi na awe na afya nzuri zingatia ya-fuatayo

- Uchaguzi wa ng'ombe mzuri wa kufuga
- Malisho mazuri tangia akiwa ndama
- Banda zuri

UTUNZAJI

CHAKULA

Chakula ni kitu muhimu kwa mifugo yote. Ulishaji wa ng'ombe wa maziwa na wengine huanzia toka anapozaliwa (ndama) na ndipo atakapo kuwa na mafanikio mazuri katika uzalishaji.

Ndama anapozaliwa tu anahitaji kupata maziwa ya kwanza (colostrum) kwa muda usiopungua siku tatu mfululizo. Maziwa haya humsaidia kujikinga na magonjwa na pia humpatia ndama virutubisho vya kutosha. Baada ya hapo ndama aendelee kunywa maziwa ya mama mpaka atakapofikia mwezi mmoja, aanze kupatiwa chakula cha ziada (pumba ya mahindi ili-yochanganywa na mashudu pamoja na majani mabichi yaliyokatwa katwa vipande vidogo vidogo).

Ndama akifikia umri kati ya miezi miwili na sita unaweza kumuachisha kunyonya, na anatakiwa apatiwe chakula chenye virutubisho sawa na maziwa ya mama. Kwa mfano apatiwe pumba za mahindi zilizochanganywa na mashudu na majani mabichi (apatiwe wakati wote). Ngombe jike wa kisasa hufikia umri wa kupandwa akiwa na mwaka mmoja na nusu. Ng'ombe atakapokuwa na mimba ya miezi 7 kama alikuwa anakamuliwa anatakiwa kukaushwa na kupatiwa chakula chenye virutubisho zaidi.

NYUMBA

Nyumba ni muhimu katika ufugaji wa ng'ombe. Tunashauriwa kuwahifadhi ng'ombe katika banda lenye hewa ya kutosha, lisilo na joto kali, lisilopitisha maji ya mvua na liwe lenye nafasi ya kutosha. Pia banda la ng'ombe liwe na sakafu yenye mteremko kidogo ku-rahisisha usafi wa banda na kuzuia kutuama kwa maji na mkojo. Nyumba ya ng'ombe inatakiwa iwe safi wakati wowote ili kuzuia magonjwa mbalimbali.